

BIULETYN HISTORII
WYCHOWANIA

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT
OF THE ARTS AND SCIENCES

in cooperation with

DEPARTMENT OF HISTORY OF EDUCATION OF ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

BULLETIN OF THE HISTORY
OF EDUCATION

2025 (50)

CONTENTS

ARTICLES AND PAPERS

Krzysztof Ratajczak, <i>Bulletin of the History of Education (1995–2024): Publication of the 50th jubilee volume</i>	7
Krzysztof Ratajczak, <i>Polish students at German universities in the late Middle Ages</i>	21
Dorota Żołądz-Strzelczyk, "Write letters at every opportunity" – correspondence as a source for researching Old Polish educational journeys	39
Anna Szylar, "The World in All Its Parts..." by Władysław Aleksander Łubieński as a Source for Understanding Latin America in the 1740s	55
Michał Nowicki, <i>Panegyric Literature in Historical and Pedagogical Research on Old Polish School Education</i>	79
Katarzyna Dormus, <i>Education or Propaganda? Plastic Arts in Artistic Patronage of Stanisław August Poniatowski</i>	89
Anna Boguszewska, <i>Word and image educate. A selection of books on patriotic themes from the turn of the 19th and 20th centuries addressed to children</i>	107
Monika Nawrot-Borowska, Agnieszka Wałęga, <i>Children's Toys in Unpublished Manuscript Memories from the Kingdom of Poland at the Turn of the 19th and 20th Centuries (from the Collections of the National Library)</i>	121
Marta Kędzia, <i>The History of Institutions of Higher Music Education – selected dimensions and the strive for professionalization</i>	139

MATERIALS

Anna Wojewoda, <i>W.E. Rau Children's Gardens in Warsaw in 1902–1906 – harmony between sport and playing</i>	153
Mikołaj Brenk, <i>The Organizational and Educational Activities of Wanda Szuman at the Catholic Social School in Poznań (1927–1939)</i>	167
Kinga Lisowska, "I returned to the Polish Warmia and Masuria". <i>Memoirs of Maria Zientara-Malewska from 1945</i>	185
Sarah Taylor-Jaskólska, <i>The Current Status of Research on the History of the Society for Elementary Books</i>	203
Izabela Wrona-Meryk, <i>Częstochowa music schools in the interwar period. Outline of the issues</i>	215
Katarzyna Sadowska, <i>Emilia Waśniowska – profile and work of a Poznań educator and poet</i>	233
Konrad Nowak-Kluczyński, <i>Biographical sketch of Józef Kwiatek – head of the Department of Pedagogy at the University of Poznań in 1953–1961</i>	259
Katarzyna Kabacińska-Luczak, <i>Bibliografie w badaniach historyczno-pedagogicznych. Refleksje na marginesie książki Renaty Bednarz-Grzybek, Moniki Hajkowskiej pt. Edukacja zdrowotna i turystyka uzdrowskowa z perspektywy polskojęzycznej prasy uzdrowskowej (1844–1914). Bibliografia, Lublin 2024, 220 s.</i>	275

PUBLICATIONS

Reviews	285
-------------------	-----

SCIENTIFIC LIFE	295
---------------------------	-----

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIOŁ NAUK
WYDZIAŁ HISTORII I NAUK SPOŁECZNYCH
we współpracy z
ZAKŁADEM HISTORII WYCHOWANIA UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

BIULETYN HISTORII WYCHOWANIA

2025 (50)

Poznań 2025

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK

GLÓWNY REDAKTOR WYDAWNICTW PTPN

Jakub Kępiński

SKŁAD RADY REDAKCYJNEJ

RADA REDAKCYJNA

Kalina Bartnicka (Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa), Vlasta Cabanova (Žilinská Univerzita v Žiline, Słowacja), Albrecht Classen (The University of Arizona, USA), Marek Ďurčanský (Univerzita Karlova, Praha, Czechy), Krzysztof Jakubiak (Uniwersytet Gdański), Jiří Kubeš (Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice, Czechy), Mirko Lukaš (J. Strossmayer University of Osijek, Osijek, Hrvatska/Croatia), Andrzej Meissner (Uniwersytet Rzeszowski), Bożena Popiołek, (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Krzysztof Ratajczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Władysława Szulakiewicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), Jaroslav Vaculik (Masaryk University Brno, Czechy), Adam Winiarz (Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach), Dorota Żołądz-Strzelczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

RECENZENCI TOMU

Mariusz Ausz (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), Renata Bednarz-Grzybek (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), Marcin Böhm (Uniwersytet Opolski), Krzysztof Bracha (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Bogumiła Burda (Uniwersytet Zielonogórski), Witold Chmielewski (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach „Przegląd Historyczno-Oświatowy”), Mirosław Grusiewicz (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), Krzysztof Jakubiak (Uniwersytet Gdański), Janina Kamińska (Uniwersytet Warszawski), Małgorzata Kowalczyk (Uniwersytet Wrocławski), Mirosław Kowalski (Uniwersytet Zielonogórski), Adam Kucharski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Marian Nowak (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Inetta Nowosad (Uniwersytet Zielonogórski), Beata Topij-Stempińska (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie), Ryszard Słeczka (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Urszula Wróblewska (Uniwersytet w Białymstoku), Ewa Zwolińska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego)

REDAKCJA

Dorota Żołądz-Strzelczyk (redaktor naczelny)
Krzysztof Ratajczak (zastępca redaktora naczelnego)
Sarah Taylor-Jaskólska, Agata Strzelczyk, Łukasz Hajdrych (sekretarz)

REDAKTOR JĘZYKOWY

Małgorzata Szkudlarska

ADRES REDAKCJI

WSE UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89 p. 404
60-568 Poznań, tel. (0 61) 829 23 14

CZASOPISMO RECENZOWANE

ISSN 1233-2224

eISSN 2657-9286

WYDAWCY

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Zakład Historii Wychowania
Zarząd Główny Towarzystwa Historii Edukacji w Warszawie

Nakład: 70 egz.

PROJEKT OKŁADKI

Joanna Roszkowska-Jazdon

Ilustracja na okładce na podstawie drzeworytu Nauczanie z książki M. Reja *Zwierciadło*, 1568 r.

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja drukowana

DRUK

Drukarnia Antoni Frąckowiak Marta Kmiecik
Poznań, ul. Unii Lubelskiej 3, tel. 0502 604 192

Spis treści

JUBILEUSZ BIULETYNU

Krzysztof Ratajczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Biuletyn Historii Wychowania (1995–2024), z okazji publikacji jubileuszowego, 50 tomu . .</i>	7
--	---

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Krzysztof Ratajczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Studenci z Polski na uniwersytetach niemieckich w późnym średniowieczu</i>	21
Dorota Żołądz-Strzelczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>„Za każdą okazją pisywać listy” – korespondencja jako źródło do badania staropolskich wojaży edukacyjnych</i>	39
Anna Szylar (Akademia Nauk Stosowanych im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu), <i>„Świat we wszystkich swoich częściach...” Władysława Aleksandra Łubieńskiego jako źródło do poznania Ameryki Łacińskiej w latach 40. XVIII wieku</i>	55
Michał Nowicki (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Literatura panegiryczna w historyczno-pedagogicznych badaniach nad szkolną edukacją staropolską</i>	79
Katarzyna Dormus (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), <i>Edukacja czy propaganda? Sztuki plastyczne w kręgu mecenatu artystycznego Stanisława Augusta Poniatowskiego</i>	89
Anna Boguszewska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), <i>Słowo i obraz wychowuje. Wybór ksiązek o tematyce patriotycznej z przełomu XIX i XX wieku adresowanych do dzieci</i>	107
Monika Nawrot-Borowska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), Agnieszka Wałęga (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), <i>Zabawki dziecięce w niepublikowanych wspomnieniach rękopiśmiennych z terenu Królestwa Polskiego przełomu XIX i XX wieku (ze zbiorów Biblioteki Narodowej)</i>	121
Marta Kędzia (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Historia wyższego szkolnictwa muzycznego – wybrane wymiary i dążenie do profesjonalizacji</i>	139

MATERIAŁY

Anna Wojewoda (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Ogrody Dziecięce im. W.E. Raua w Warszawie w latach 1902–1906 – harmonia między sportem a zabawą</i>	153
Mikołaj Brenk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Działalność organizacyjna i dydaktyczna Wandy Szuman w Katolickiej Szkole Społecznej w Poznaniu (1927–1939)</i>	167
Kinga Lisowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), „ <i>Wróciłam na polską Warmię i Mazury</i> ”. <i>Wspomnienia Marii Zientary-Malewskiej z 1945 roku</i> ...	185
Sarah Taylor-Jaskólska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Stan badań nad dziejami Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych</i>	203
Izabela Wrona-Meryk (Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie), <i>Częstochowskie szkoły muzyczne w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Zarys problematyki</i> .	215
Katarzyna Sadowska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Emilia Waśniowska – sylwetka i twórczość poznańskiej pedagogi i poetki</i>	233
Konrad Nowak-Kluczyński (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Rys biograficzny Józefa Kwiatka – kierownika Katedry Pedagogiki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1953–1961</i>	259
Katarzyna Kabacińska-Luczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Bibliografie w badaniach historyczno-pedagogicznych. Refleksje na marginesie książki Renaty Bednarz-Grzybek, Moniki Hajkowskiej, pt. Edukacja zdrowotna i turystyka uzdrowiskowa z perspektywy polskojęzycznej prasy uzdrowiskowej (1844–1914). Bibliografia, Lublin 2024, 220 s.</i>	275

WYDAWNICTWA

Recenzje

Ryszard Ślęczka (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), <i>Izabela Moszczeńska, Wspomnienia i listy, wstęp i opracowanie Adam Fijałkowski, Magdalena Rzepka, Warszawa 2022, 550 s.</i>	285
Michał Nowicki (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Marcin Wasilewski, Chrestomatia pedagogiczna świata starożytnego [ChPS], Gorzów Wielkopolski 2023, 345 s.</i>	293

ŻYCIE NAUKOWE

Sarah Taylor-Jakólska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza), <i>Sprawozdanie z XVII Seminarium Naukowego im. Profesora Wiesława Jamrozka połączonego z Jubileuszem 25-lecia Towarzystwa Historii Edukacji, Obrzycko 4–5 czerwca 2025 r.</i> ...	295
Konrad Nowak-Kluczyński (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Mikołaj Brenk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Współpraca Zespołu Konsultacyjno-Szkoleniowego ds. Edukacji Polonijnej we Włoszech</i>	299
Anna Wojewoda (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), <i>Sprawozdanie z II Wydziałowego Dnia Komisji Edukacji Narodowej (14.10.2024)</i>	309